

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput III. Disputatur an ad peragendum opus moraliter bonum, quod nec in se, neque in intentione operantis vitiosum sit, requiratur divinæ gratiæ adjutorium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83656)

facere. — Resp. Dist. minorem: Quilibet infidelis est *arbor mala*, in quantum habet in se malam voluntatem, quæ est radix malorum operum, & quæ de bono opere in se non in Domino gloriatur, concedo. Est *arbor mala*, dum malam voluntatem honesta cognitione, & Dei gratia repellit, nego. Vide quæ diximus 2. propositione. Solvitur eadem ratione quod opponunt ex cap. VI. v. 23. *Si oculus tuus fuerit nequam, &c.* Exponitur enim nomine oculi animorum intentio.

15.
Solvitur 3.
Obiectio.

Arguunt 3. in Epist. ad Titum cap. 1. v. 15. legitur, *Omnia munda mundis, immundis autem nihil est mundum.* — Resp. eodem pacto, non esse immundam voluntatem, quæ honesta cogitatione dirigitur; nec, opitulante gratia, agit ob illecebras prementis cupiditatis. Retorquentur etiam istiusmodi argutationes. Enimvero iustus, qui est *arbor bona*, & ob gratiam sanctificantem cordis habet munditiam, fideique *oculum* lucidum ac supernis flammulis irradiatum, non omnia agit inculcate & ex motivo sanctæ dilectionis, cum frequenter in peccata venialia prolatur, atque ad instar fructiferæ arboris, bona adhuc persistente radice, sicut sterilis sit, aut fructus proferat immaturos. Ita infidelis & impius, cui inest radix culpæ, ac prævæ cupiditatis, interdum inspiratione divina virtuosè operatur; quemadmodum arbor sterilis ac sylvestris flores ac frondes emittit, atque si ramusculus aliquis inferatur, nonnullos etiam salubres fructus producit.

16.
Solvitur 4.
Obiectio.

Obiiciunt 4. Quidquid sine charitate fit, juxta Augustinum perversum & inordinatum est: Quidquid agunt infideles & impii, fit absque charitate: Ergo perversum, & inordinatum est. Ma-

prob. nam S. Pater de Grat. & lib. arb. cap. 18. ait: *Præcepta charitatis tanta & talia sunt, ut quidquid se putaverit homo facere, si fiat sine charitate: nullo modo fiat bene.* Et lib. de Grat. Ch. cap. 26. *Ubi non est dilectio, nullum bonum imputatur, nec recte opus bonum vocatur.*

Resp. dist. ma. Quidquid fit absque charitate *habituali*, id est sine illa gratia, cujus primus effectus est remissio peccatorum, qualem gratiam tantummodo Bajus & Quenellus propugnant, non recte opus bonum vocatur, nego majorem. Quidquid fit absque charitate *actuali*, & gratia quæ justificationem præcedit, non est opus rectum ac bonum undequaque, & ad ultimum finem, æternamque vitam perducens, concedo. Item concedo non esse bonum honestum, si corrumpatur vitio philautiæ, atque ad creaturam ultimo referatur. An vero ut honestum sit omnique vitio careat, necessaria sit gratia supernaturalis, quæstio est scholastica nullo modo pertinens ad dogma nunc propugnatum; & de hac quæstione mox dicam. Porro Augustinus præter gratiam *habitualement* agnoscit *actualement*, eamque in Epistola ad Sixtum distinguit à remissione peccatorum, & in locis plurimis appellat inchoatam justitiam. Eandem fatetur præcessisse in Centurione, reperiri in Catechumenis, & non semel in infidelibus; atque disputans adversus Pelagianos ubicunque gratiam commendat, loquitur de omni serie auxiliorum, quibus ad vitam æternam proxime, aut remote disponimur. Quare sententia Augustini everrit opinionem Novatorum illorum, à quibus nulla gratia admittitur præter *habitualement*, neque opus aliquod in peccatore, nisi perversum atque damnabile.

C A P U T III.

Disputatur an ad peragendum opus moraliter bonum, quod nec in se, neque in intentione operantis vitiosum sit, requiratur divinæ gratiæ adiutorium.

S U M M A R I U M.

1. Status quæstionis.
2. Opinio Doctorum.
3. Quid dicendum de sententia Vasquez.
4. Opinio aliarum Scholarum.
5. Mens Authoris.
6. Quid sit vitium.

R. P. Berti Theol. Tom. III.

7. Usque 13. Probatum Conclusio, ac refutantur responsiones Adversariorum.
14. Usque 19. Solvuntur Objectiones.
20. Declaratur Ulterius propositio.
21. Præcipue in Ordine ad praxin.

I i

PIGRAM

EPIGRAMMA.

UT quædam tenues macula in splendore piorum,
 Major virtutum quas vacuat numerus,
 Æterna donis nequeunt obsistere vitæ,
 Nec Merita obscurat grandia culpa levis;
 Si aliquid plerumque boni pars impia gestat,
 Magni mole mali quod facile obruitur.
 Nec prodest quiddam recte sapuisse malignis,
 Si verum & summum non coluere Deum.
 Una Fides igitur, spes una est, atque amor unus,
 Quo fiat justus, sitque beatus homo;
 Nam bona, quæ pravis naturæ ex dote supersunt,
 Augent peccati pondera, non minuunt.

PRÆNOTATIO.

I.
 Status quæ-
 stionis.

In quæstione, quam nunc propono, celeberrima est omnium fere Nostratium sententia, posse quidem hominem absque speciali gratia bonum agere *ex objecto*, sive spectato virtutis officio, ut prima parte Cap. præcedentis demonstratum est; at si inspiciatur finis, negant hujusmodi opus bonum esse, cum in summum bonum minime referatur. Hanc enim conditionem operi, quod nulla ex parte vitiatum sit, necessariam esse propugnant. Ita ex nostris defendunt Caspar Casalius de Quadripartita Justitia lib. 1. cap. 32. Gregorius Ariminensis in 2. dist. 26. Cardinalis Norisius in Vindiciis cap. 3. §. 4. & cap. 4. §. 5. Petrus Manso in Opere de Virt. Infidel. & in Vindiciis Norisianis, Leonardus Vanroy de Act. Humanis cap. 1. Q. 2. Antonius Guerrero Theologiæ moralis Tract. v. §. 2. aliique communiter. His sub scribunt Franciscus Macedo in libro, cui titulus *Mens vera Augustini* pag. 211. & sequentibus, & in Cortina Thesi 61. & 63. Atque de relatione Operum omnium in Deum idem tenent Cardinalis Bona de Vita Christiana 1. P. §. 29. Natalis Alexander Tom. 2. Th. Moralis lib. 3. Reg. 57. Ubiquant Tract. 3. q. 4. Exam. 3. Lacroix lib. v. de Peccatis dub. 1. q. 34. atque Doctores alii bene multi.

2.
 Opinio Do-
 ctorum,

Præscindendo ab hac quæstione de necessitate referendi omnia opera nostra in Deum saltem *virtualiter*, necessitatem gratiæ ad omne opus bonum morale & honestum & nullo infectum vitio superbiæ defendunt Gabriel Vasquez 1. 2. disp. 190. Ripalda disp. 20. sect. 6. num. 25. & noster Basilius Poncius Relect. de necessit. Grat. cap. 5. 7. & 15. Itaque hæc sententia imperite à nonnullis tanquam accedens ad errores Quenelli, & Baji refellitur, non solum ob viros eximios nuper commemoratos; verum & ob maximam hos inter, ac Novatores, sententiarum discrepantiam.

Primo enim Nostratium singuli absque ullo vitio esse fatentur in unoquoque, quantumvis improbo homine appetitum beatitudinis, quem *natura in malis suis non potuit amittere*: deinde negant motus indeliberatos ad damnationem imputari, contra impiam Novatorum istorum doctrinam. Admittunt insuper actualem gratiam sine remissione peccatorum cum Catholicis omnibus, cum illam denegent Theologicorum Dogmatum inverfores. Ac præterea concedunt à paganis, ac sceleratissimis aliquid boni interdum fieri per gratiæ adiutorium, adversus Bajum, ejusque gregarios. Non ergo uno tantum, sed titulis pluribus nostri Ordinis Theologi à Sectariis discriminantur.

Ad Vasquesium quod attinet; docet is ad opera bona moralia speciale gratiæ auxilium requiri; sed gratiam hanc naturalem esse contendit, indebitam tamen, & ex meritis Christi proveniente. Quæ in re Vasquesium reprehendunt cum Francisco Suarez docti viri complures. Si enim, inquit, gratia naturalis dici possit, & sancta cogitatio congrua excitans voluntatem ad opera honesta ad ordinem naturæ pertineat, & tamen ex meritis Christi conferatur; defendi poterit hæresis Pelagiana gratiam in ipsa natura constituentem. Addunt non sufficere ad gratiam, quod indebitum donum sit, & possit à Deo sine ulla injuria denegari; cum etiam majus ingenium, melior complexio, atque optima educatio non omnibus concedantur, & nihilominus *Gratia Salvatoris* appellari non valeant. Verum, etsi in explicanda Gratia congruæ natura ego plurimum à Vasquesio dissideo, quoniam ille congruam vocationem putat, quæ in tali temporis, vel loci circumstantia Deo largitore subministratur; in hac tamen parte arbitror immerito fuisse reprehensum. Dum enim honestam cogitationem inspicari ob Christi merita tam diserte pronunciat

3.
 Quid dicen-
 dum de sen-
 tentia Vas-
 quez.

nunciat; profecto quantum ad gratiæ substantiam pertinet, supernaturalem fatetur, & à Pelagio discordat. Naturalem itaque appellat, in quantum cogitatio congrua præveniens opera moraliter bona, V. G. honorem Parentibus exhibendum, aut eleemosynam dandam pauperi, non proponit objectum supernaturale, sed intra naturæ ordinem, amandum, aut fugiendum honesto fine, qui ab homine concupiscencia jactato nequit haberi absque gratia. Hoc sensu celebriores Scholasticos propugnasse veram Christi Gratiæ ordinis naturalis commonstrat eximius Theologus Basilius Poncius citato cap. v. Dissolvit etiam præmissum Suarezii argumentum; primo quia ingenium & complexio non sunt per Suarezium effectus prædestinationis divinæ, quemadmodum est bonus usus ingenii, & complexionis, & bonum opus virtutis factum ex honesta cogitatione: quod Suarez docet lib. 1. de Grat. cap. 15. num. 4. & 6. Cum itaque prædestinatio sit preparatio gratiæ; ipsi gratiæ deputandus est bonus usus ingenii, non ingenium ipsum, membrorumque complexio. Deinde hæc duo, ingenium, & complexio originem habent ex causis secundis naturaliter operantibus: at non ita honesta illa cogitatio. Quamquam enim naturale sit, quod mihi objectum occurrat, V. G. pauper petens eleemosynam, animumque meum ad pietatem commoveat; tamen cum is vehementius trahatur amore sui, quam exterioris objecti, & magis corpore quam spiritu, nisi gratia frenetur: nequit ea motio esse efficax & congrua, nisi superet contrariam animi affectionem, ac dominantem cupiditatem; quod divini muneris est, non vis nativa objecti. At de sententia Vasquesii tantum.

4.
Opinio aliarum Scholarum.

Est enim altera in Scholis communior, honestam cogitationem moralem excitantem quoque voluntatem ad opus faciendum non alium exigere Dei operantis concursum, præter illum, qui naturali communique lege providentiæ prebito est unicuique. Ita censent Soto, Bellarminus, Suarezius, & alii plurimi laudati à Francisco Macedo pag. 210. & hanc esse communem sententiam Thomistarum liquet ex Gonetio Q. 1. de necessitate Gratiæ art. 3. §. v. Tenent enim hi Theologi & vigere adhuc potestatem naturalis arbitrii ad peragenda opera moralium virtutum, & hæc se ipsis in Deum ultimum finem referri per relationem sibi intrinsicam, atque, ut verba ipsa Gonetii usurpentur, *in ipsa entitate actus imbibitam*. Quare ut sint bona necesse non est, ut referantur vo-

R. P. Berti Theol. Tom. III.

luntate operantis, & gratia dirigente. Perpauci tamen hujus sententiæ Assertores largiuntur arbitrio potestatem omnia opera moralia etiam ardua adimplendi; ad hæc enim multi gratiam necessariam esse propugnant: quæ videtur esse sententia D. Thomæ in 2. 2. q. 109. art. 2. & defenditur ab Eruditissimo Viro Isaaco Haberto lib. 1. cap. x. num. 4.

In tanta opinionum discrepantia, quoniam niam pugnare cum omnibus fere Theologis temeritatis nota est, deferere autem signa Majorum rebellionis, atque dedecoris, utriusque partis argumentationes producam, meam opinionem, ut spero, lectoribus non injucundam infimo loco subjiciens. Quod prius quam facio; oportet, ut ad physiologiam sublimiorem Aristotelica, quam prædicti omnes Auctores secuti sunt, animum revocemus, & nonnulla de vitiorum origine præmittamus. Demonstravi in prima librorum meorum parte legem incommutabilis veritatis, qua unusquisque judicat de objectis menti obversantibus, non esse speciem aliquam creatam hausam à sensibus, sed Deum ipsum, ut docet S. Pater de Vera Religione cap. xxx. scribens, *Hæc lex, cum sit omnino incommutabilis, mens vero humana, cui talem legem videre concessum est, mutabilitatem pati possit erroris, satis apparet supra mentem nostram esse legem, quæ veritas dicitur. Nec jam illud ambigendum est, incommutabilem naturam, quæ supra rationalem animam sit, Deum esse*. Vitiosum ergo est omne opus, quod ab illa incommutabili lege veritatis proponentis quid honestum sit, quid inhonestum, deflectit; unde S. Pater eodem libro cap. 20. ita vitium definit: *Est autem vitium anime rationalis voluntas ea faciendi, quæ vetat summa & intima veritas*. Sane si rationalis anima hanc veritatem in se, & absque ullo velamine conspiceret, quomodo contingit in patria, nunquam fieret vitiosa, quoniam nulla apparenti mutabilium bonorum deciperetur imagine. *Malum non erit* (inquit ibidem S. Doctor) *cum oculi fuerint recreati, & lucem suam congruenter aspexerint*.

5.

Mens Auctoris.

Est itaque juxta Augustini principia Quid sit vitium, quando rationalis anima diligens bonum, quod infra illam ordinatum est, defluit à bono æterno ad bonum temporale, à bono intelligibili ad bonum sensibile, à bono summo ad bonum infimum; & dum ordinem suum peragit mutabilitas temporum, *putat esse primam speciem, quæ omnium infima est natura, quam per lubricos sensus caromale*

6.

Quid sit vitium.

male docta nunciaverat: & etiam dum arbitrans se tenere divina providentiæ disciplinam usque ad invisibilem rerum imagines pervenit, sed nesciens oculorum concupiscentiam se trahere, falsa cogitatione distenditur. Id vero in statu corruptæ naturæ quam facile eveniat, explicat proximo capite 21. Augustinus hæc scribens: *Temporalium enim specierum multiformitas ab unitate Dei hominem lapsum per carnales sensus diverberavit, & mutabili varietate multiplicavit ejus affectum. Ita facta est abundantia laboriosa, & si dici potest copiosa egestas, dum aliud & aliud sequitur, & nihil cum eo permanet; paucisque interjectis, Nunc vero corpus quod corrumpitur aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, quia rapitur in ordine successionis extrema corporum pulchritudo.* Habes explicatam à magno Augustino originem vitiorum. Erit ergo ex opposito virtus, cum humanum opus intimæ ac summæ veritati erit consentaneum, non rationi quæ inferius trahatur à multiformi temporalium specierum imagine. Nam in Augustiniana Schola non est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est, inquit S. Pater de Civit. Dei lib. v. cap. 12. Et revera, si virtus in eo non apparet, qui ab alio deprimitur ac superatur; neque in animo virtus erit, dum ab æquali vel inferiori flectitur ac deicitur. Hæc sententiam meam proponendam, cum aliis primum honorem dederò, facile expedient.

7.
Ponitur Con-
clusio.

PROPOSITIO. Plerumque, ut loquitur Prosper, impii aliquid boni gerunt, quod facile majori vitio obruitur, & dehonestatur. Sine cultu veri Dei hoc non prodesse ad salutem, & sine gratia ad beatitudinem non conferre, sententia Prosperi est superius comprobata. An vero bonum illud opus sine gratia patrum vitio careat, disputant, in utramque partem Scholastici.

Et priores quidem hujus thesisi partes cap. præcedenti sunt demonstratæ. Nunc præcipua Theologorum momenta discutiam. Itaque Augustinenses nostri necessitatem gratiæ ad omne opus morale etiam ordinis naturalis, quod sit bonum undequaque, hisce argumentis propugnant. Primo Joannis 15. habetur: *Sine me nihil potestis facere.* Concilium Arausicanum II. can. 22. ait: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum.* Quidquid igitur boni facit homo, est à Deo.

8.
Responsio
adversario-
rum.

Respondent Adversarii sensum Scripturarum, & Conciliorum esse, quod nemo

potest aliquid facere spectans ad veram pietatem & justitiam, nisi per gratiæ adiutorium. Id enim intinuat S. P. Augustinus de Grat. Ch. cap. 26. scribens: *Gratiæ Dei sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertinet veramque justitiam, fieri posse non dubitet.* PP. Conc. Carthagin. in Epist. ad Zosimum pariter affirmant, *sine gratia nihil fieri veræ sanctæque pietatis.* Concilium etiam Arausicanum II. can. 7. explicat verba Joan. 15. *Sine me &c. quod per naturæ vigorem nihil fieri potest, quod ad salutem pertineat vitæ æternæ.* Idem docet S. Prosper ad Capitula Gallorum cap. VIII. Eodem sensu inquirunt definiri ab Augustino & à Synodo Arausicana, quod nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum, quoniam liberum arbitrium ob originariam noxam attenuatum magnam habet ad peccandum pronitatem, & nihil boni ad justitiam veram spectantis elicere potest sine Dei munere. Tandem nec bona opera moralia sine Deo peraguntur, cum requiratur ad ea concursus supremæ Causæ in ordine tamen naturalis providentiæ.

His non acquiescunt primæ sententiæ Auctores. Enim vero inter veram justitiam, & vitium, nullum per Augustinum datur medium, quomodo medium non est aliquod inter æternum, & incommutabile bonum, in quod ultimo tendit virtus, & inter bonum commutabile ac temperale, in quod vitiosum opus refertur; Quam esse sententiam Augustini constat ex lib. IV. contra Jul. cap. 3. & v. de Civit. Dei cap. 12. Si ergo concedas non posse hominem sine gratia facere aliquid pertinens ad veram pietatem, atque justitiam; etiam fatearis oportet, non posse peragere aliquid bonum, quod tale sit undequaque, neque ab intima virtutis lege defleat. Deinde Augustinus, & Concilium Milevitanum & Arausicanum, docent hominem non habere de suo nisi mendacium & peccatum. At opus moraliter bonum nequit esse peccatum, aut mendacium; igitur à solo homine tale opus prodire absque gratia non potest. Insuper laudatus est ex Augustino Tract. v. in Joannem. Ubi S. Pater ait: *Qui loquitur mendacium, de suo loquitur. Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum. Si quid autem homo habet veritatis, atque justitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sistere in hac Eremita, ut ex quasi guttis quibusdam irrorati, & in hac peregrinatione interim confortati,*

9.
Solvitur.

lati, ne deficiamus in via, venire ad ejus requiem, satietatemque possumus. Si ergo qui loquitur mendacium de suo loquitur; qui loquitur veritatem de Deo loquitur. Accipit ergo Augustinus mendacium prout opponitur veritati, & peccatum prout adversatur justitiæ. At quod veritati ac justitiæ opponitur, morale bonum à nullo hominum appellabitur. Nemo igitur habet de suo bonum aliquod etiam morale, id est, à veritatis regula non deflebens. Postremo quod responsum est de concursu naturali, facile retunditur; quoniam Concilia & PP. urgent ea verba, *Sine me nihil potestis facere* adversus Pelagianos negantes supernaturalis gratiæ adjutorium; eosque etiam perstringit Synodus Arausicana. Ac præterea concursus ordinis naturalis non deest homini mentienti & peccanti; nec tamen recte dicitur hominem sine Deo peccare, & mentiri non posse; sed cum eodem Evangelista dicendum est, *Qui loquitur mendacium, de suo loquitur*: & cum Augustino, *Liberum arbitrium ad malum se ipso sufficit*. Idcirco his verbis, *Sine me nihil potestis facere*, demonstratur concursus supernaturalis ordinis.

10.
Probat
Propositio
2do.

Secundo loco probant primi Auctores sententiam suam testimoniis Augustini propemodum innumeris. Per pauca eligamus: cetera invenies apud Gregorium de Arimino dist. 26. 2. lib. sent. quæst. 1. & 2. Primo in Epist. ad Hilarium Syracusanum 89. nunc 53. hæc habet S. Pater: *Valet itaque liberum arbitrium ad bona opera, si divinitus adjuvetur: desertum vero divino adjutorio, quantalibet scientia legis excellat, nullo modo habebit justitiæ soliditatem, sed inflationem impiæ superbiæ, & exitiosum tumorem*. Similiter Serm. 12. de Verbis Apost. *Provisus si adjutorium Dei defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adjuvante libera voluntate; sed male adhuc inænea est voluntas tua, quæ vocatur libera, & male agendo fit damnabilis ancilla*. Cum dico tibi, sine adjutorio Dei nihil agis, nihil boni dico.

11.
Responso
adversario-
rum decla-
ratur.

Occurrunt eadem responsione Adversarii, dicendo S. Patrem asserere liberum arbitrium sine gratia nihil posse in ordine ad justificationem & vitam æternam. At hæc interpretatio videtur Nostratibus violenta. Nam primo tam diserte Augustinus ad omne opus bonum gratiam requirit, ut nihil boni sine gratia dari absolute pronuntiet. Deinde quodcumque opus sine gratia paratum non so-

lum per Augustinum nullo modo habet soliditatem justitiæ, sed etiam habet inflationem superbiæ, exitiosumque tumorem. Quis autem opus inflatum ac tumidum dixerit undequaque bonum, nulla ex parte vitiatum? Tandem si possumus absque gratia bonum ordinis naturalis inculpate peragere; possumus pariter & servare legem naturæ, & Deum diligere, arque ita consequi vitam æternam; cum in Evangelio scriptum sit Mat. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Id vero si dicatur, necessum erit statuere vitam æternam diversam à regno cælorum, ut idem Augustinus demonstrat contra Julianum, ut vidimus lib. XIII. cap. 1.

Tertio probant Nostrates positionem suam Theologica ratione. Non est enim opus undequaque bonum, quod in Deum tanquam in ultimum finem non refertur. Referri autem hoc pacto nequit sine gratiæ adjutorio, quoniam ad hujusmodi relationem requiritur, ut diligatur Deus amore benevolo & efficaci super omnia. Tunc enim objectum super omnia amatur, cum ad illud actus singuli referuntur. Deum vero non posse tali amore naturaliter diligi & Augustiniani omnes defendunt, & plures etiam ex Adversariis. Opus ergo morale sine gratia factum non erit bonum undequaque. Majorem vero facile demonstrant. I. Nam Augustinus lib. 19. de Civit. Dei cap. 25. inquit: *Licet à quibusdam tunc veræ & bonestæ putentur esse virtutes, cum ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflatæ, & superbiæ sunt, & ideo non virtutes, sed vitia judicanda sunt*. II. Juliano objicienti virtutes Romanorum, ut Christi gratiam evacuaret, negat S. Pater has veras fuisse virtutes, argumentis à nobis supra productis prop. 2. & 3. ex quo nimirum fuerint à fide & charitate disjunctæ, & vitio philantiæ corruptæ. III. Ut ibidem demonstratum est, virtutes à vitiis non officio discernuntur, sed fine. Finis vero creaturæ rationalis nullus alius constitui potest præter Deum, quoniam solus Deus ipsa creatura rationali melior est.

12.
Probat
tertio.

His respondent ad opus bonum morale satis esse, si referatur in ultimum finem negative, id est, non tendat ad finem inhonestum; cum ipsa moralis virtus intrinseca sui bonitate in Deum ultimum finem referatur. Quæ doctrina potest admitti, inquit Norisus, quia S. Doctor inde virtutes Gentilium vitari docuit, quod iidem de illis vel apud se, vel apud alios gloriam quærent. Verum

13.
Responso
adversario-
rum decla-
ratur.

rum admitti quidem potest: at non esse doctrinam Augustini Theologi nostri non sine magna probabilitate demonstrant. Principio enim virtus, si referatur ad se ipsam, & non propter aliud exspectatur, dicitur ab Augustino inflata, & superba. Quo ergo jure appellabitur bona undequaque? Insuper S. Pater lib. v. de Civit. Dei cap. 20. non solum redarguit Epicureos, qui finem constituunt in voluptate, cui virtutes tanquam ancillas subiciunt; verum etiam philosophos illos, qui ad ingerendum pudorem iis, qui virtutem quidem probant, sed eas voluptatis corporalis sine metiuntur, illam propter se ipsam putant appetendam. Præterea virtus se ipsa, quatenus opus est creaturæ, non est humana mente nobilior; ideoque nec vera virtus, juxta virtutis ideam à nobis superius traditam. Ulterius non satis est ad opus bonum morale, si referatur in finem ultimum per rectitudinem sibi intrinsecam.

1. Quoniam hæc bonitas physica & naturalis est, non moralis; morale enim dicitur opus, in quantum fit deliberatione ac libertate. 2. Quia etiam opus bonum ex officio, perversum autem ex fine, quale foret sublevatio pauperum ob gloriam inanem, habet illam bonitatem operis & officii, nec tamen appellari potest bonum opus morale; quoniam bonum, ut est in proloquio, ex integra causa, & in opere illo invenitur perversitas intentionis. 3. Quia virtus quælibet, etiam si externo opere & per corporis ministerium exerceatur, habitat tamen in animo; ideoque ex animo, non ex opere suam potissimum contrahit bonitatem. Inquiunt in hoc differre actus naturales ab actibus moralium virtutum, quod illi boni nequaquam sunt, nisi in finem ultimum referantur, ut sunt comedere, ambulare, ædificare domum, plantare vineas; actus vero morales, ut eleemosyna, honor parentum, castitas, & alia hujusmodi dicuntur boni se ipsis. Verum facile est respondere actus istos morales bonos utique esse comparate ad objectum officiumque virtutis, non autem ratione finis, ad quem sunt referendi: sive ut loquitur Magister Gavardi Q. 2. de Grat. art. 4. bonos secundum rationem inferiorem, non secundum rationem superiorem, ita, ut nisi referantur in Deum, secundum substantiam sint recti, sed attenda finis circumstantia sint male facti. Atque his prior sententia magna probabilitate defenditur.

14.
Objectio
1ma.

Non desunt tamen oppositæ argumentorum præsidia; eaque ordine eo-

dem ad tria capita revocabo. Sunt eadem plane quæ Prop. 1. cap. præcedentis prolata sunt ad probandum omnia infidelium opera non esse peccata. Itaque 1. afferunt Scripturarum sanctarum, & definitionum Ecclesiæ venerabilem auctoritatem. Etenim Apost. ad Rom. 2. ait, *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt.* Damnata est etiam 22. propositio Baji, *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apost. ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent, &c. intelligunt de Gentibus fidei gratiam non habentibus.* Similiter damnata est prop. 27. *Liberum arbitrium sine adiutorio Dei non nisi ad peccandum valet:* & 25. *Omnia Infidelium opera sunt peccata.*

Respondent Assertores primæ sententiæ, testimonium Apostoli fuisse olim objectum à Juliano, ut inde evinceret virtutes Romanorum fuisse moraliter bonas. At Augustinus lib. xv. cap. 3. nec non de Spir. & lit. cap. 27. respondet Juliano Apostolum loqui de Gentibus ad fidem conversis; ita ut *non naturaliter* accipiendum sit per oppositionem ad legem Mosaicam, non per oppositionem ad Gratiā. Quam responsionem nos quidem reprobare non possumus. At de ea rursus cap. proximo. Ad Bajum quod attinet, dictum supra ab eo nullam admissam fuisse gratiam nisi *habitualement*, & nullum in peccatore, vel infideli opus, quod peccati macula intrinsece non vitietur: quam impiam, hæreticamque doctrinam Catholici omnes repudiant. Persistunt tamen alii in sententia, propterea quod S. Pater citato cap. 7. de Sp. & lit. Et Prosper contra Collatorem cap. 22. alique PP. commemorati cap. præcedenti admittunt hanc quoque interpretationem, quod Gentes naturaliter plura faciunt secundum justitiæ regulam laudabilia, quia detrita in eis omnino non est Dei imago, neque rationis lumen extinctum. Articulus autem Baji 27. simplex est, ideoque neque damnatus est propter censuræ acerbiteriam, ut forte vicesimus secundus; nec relative ad alios errores Baji, sed propter falsitatem obviūque sensum verborum; & consequenter possumus nativā arbitrii facultate plura efficere, quæ nulla peccati labe inquinantur. Hæc illi.

Secundo loco probant posse hominem lapsum elicere aliquod opus bonum morale auctoritate Patrum. Origenes lib. 2. in Epist. ad Rom. cap.

16.
Objectio
2da.

cap. 2. Chrysostomus Hom. 67. ad Populum Antiochenum, Hieronymus in Epist. ad Demetriadem, & Gregorius hom. 25. in Evang. docent Gentiles, philosophos, omnesque homines posse ex viribus naturæ esse castos, liberales, & cognatorum amatores. S. Pater Augustinus, præter ea, quæ habet cap. 27. & 28. de Spir. & lit. ferm. 385. alias 38. inter Hom. 50. primo explicat amorem perfectum ad æternam salutem adducentem, deinde perversum ac detestabilem divina humanaque lege damnatum, cuiusmodi est immundus amor adulterorum, postremo enumerat honestos amores licitos, & naturæ consentaneos, qui à conjuge ad filios, à filiis ad propinquos à propinquis ad extraneos, ab extraneis ad inimicos perveniunt. Itaque datur per Augustinum honestus amor, qui nec flagitiosus est, nec perfectus. Denique S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. docet posse hominem *etiam in statu naturæ corruptæ aliquod bonum particulare agere.*

17.
Rejicitur.

Hæc omnia facile diluunt prioris sententiæ Propugnatores, reponentes fieri plura sine gratia, quæ bona sunt quantum *ad substantiam*, non quantum *ad modum*, scilicet in ordine ad finem ultimum. Atque hanc mentem esse Augustini liquet ex dictis. In ipso quoque Serm. 385. quem pro communiore sententia erudite versat Cajetanus Benitez Dissert. 3. dub. 2. n. 21. Augustinus distinguit in honestis amoribus amicitiam consuetudinis, & rationis. Et illa quidem, quæ coalescit inter homines per consuetudinem cohabitandi, & colloquendi, moralis dicenda non est, cum habeant illam & pecora: ut exemplo duorum equorum simul manducantium comprobatur S. Pater. Amicitia autem rationis est cum diligimus hominem propter fidem, & mutuam benevolentiam. At quemadmodum maritum, uxorem, filios, & amicos, quos hac ratione diligimus, volumus esse incolumes; ita qui intelligit quænam sit vera salus, debet illam amare in se, & ipsam amare in amico. Enimvero si hanc veram salutem deferamus, amando creaturam fieri adulteros ibid. num. 6. probat singulari ratiocinio Augustinus. Igitur non video, quomodo in hoc sermone vulgaris sententia tradatur.

S. Thomas loco citato expresse docet non posse hominem lapsum agere *totum bonum sibi connaturale*, ita ut in nullo deficiat; quod perinde est, ac si diceret posse etiam servare præcepta & bene mo-

raliter operari *quoad substantiam*, non *quoad modum*; ut loquitur de Verit. q. 24. art. 14. ad 1. & 2. Ex hoc loco opponit Fortunatus Venerius Q. 3. de Grat. art. 4. n. 60. Angelicum Doctorem asserere posse hominem lapsum per liberum arbitrium complere opus bonum quod est humanæ naturæ proportionatum, eoquod proferat exemplum eleemosynæ spectantis ad opus bonum morale. At eodem in loco distinguit S. Thomas *substantiam* operis à *modo* agendi, negatque actum eleemosynæ esse homini connaturalem, *in quantum inducitur ex charitate, quæ mentem hominis Deo unit.* Qui ergo hanc unionem ad bonum opus, quod tale sit undequaque, & secundum substantiam, & secundum modum, existimant necessariam; affirmabunt se beato Thomæ penitus consentire. Accedit quod S. Doctor eodem articulo affirmat, se de gratia *habituali*, non de actuali instituere disputationem hoc insigni testimonio haud ignave ponderando: *Omnes exteriores motus à divina providentia moderantur, secundum quod ipsa judicat aliquem esse excitandum ad bonum his, vel illis actionibus: unde si gratiam Dei velimus dicere non aliquod habituale donum, sed misericordiam Dei, per quam interius motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominum salutem, sic nec ullum bonum homo poterit facere sine gratia Dei. Sed communiter loquentes utuntur nomine gratiæ pro aliquo dono habituali justificante.* His omnibus occurrent Thomistæ dicendo D. Thomam exigere gratiam actualem ad bonum opus ordinatum ad salutem hominum. Ita est. At opus ad salutem non ordinatum bonum esse undequaque negant adversarii, reditque disputatio ab extremis ad capita.

Veniunt tertio jam loco momenta rationum. Prima est, quod Deus obstrictibus Egyptiis, Cyro, Nabuchodonosori, Romanisque idololatriæ ob morales virtutes mercedem reddidit temporalem, ut supra vidimus. Altera, quod specialis gratia non requiritur ex parte intellectus, cum adhuc vigeat lumen rationis; neque ex parte voluntatis, quia liberum arbitrium extinctum non est, nec valet tantum ad malum, ut commentus est Bajus. Tertia, quia Augustinus in Epistola ad Evodium nobis ad exemplum proponit Gentilium parsimoniam atque sobrietatem: ad easque virtutes omnes homines exhortamur; quod profecto non fieret si bona non essent. Quarta: Nec gratia ad ope-

18.
Objectio
3^{ia}.

ra

ra moralium virtutum necessaria est ob-
luctam inter rationem ac sensum; tum
quia sensus non semper rationi adver-
satur, ut dum nobis exhibet parentes,
filios, pauperes honorandos, sublevan-
dos, educandos: tum etiam, quia
opus honestum aliquando est sensui si-
mul & rationi conforme, ut amicum
redamare, & debitum reddere uxori.
Postrema: Ad opus morale bonum non
requiritur ut referatur in Deum, & sat
est si non referatur in finem pravum.
At quidquid agitur motivo honestatis,
non refertur in finem pravum. Ergo
est bonum morale.

19.
Refutatur.

Respondent ad primum, bona opera
quibus Deus mercedem rependit aut
non fuisse facta absque gratia, quod
praesertim de Obstetricibus Aegyptiis,
de Cyro, & Nabuchodonosore ali-
quando inter Iudaeos versatis dici po-
test: vel idcirco mercedem illam fuisse
temporalem, quod essent bona ex obje-
cto & officio. Etenim si bona opera
fuissent undequaque, Deus iustus iisdem
reddidisset mercedem etiam aeternam;
quoniam illud bonum est in Augustinia-
na Theologia, quo homo ad aeternum
Dei donum dirigitur. Secundum dissol-
vunt dicendo utrumque ad gratiam per-
tinere, & honestam cogitationem, &
pium voluntatis affectum, ut vidimus
cap. 1. prop. 2. ideoque viget adhuc
lumen rationis ut speculative veritatem
apprehendat, non ut piis studiis inhæ-
reat; & validum est sine gratia liberum
arbitrium quantum ad officia virtutum,
non quantum ad finem, in quem sunt
dirigenda, ne habeant inflationem su-
perbiae, & exitiosum tumorem. Ter-
tium eadem facilitate expeditur; nam
parsimonia & sobrietas Gentilium nobis
in exemplum proponitur, considerato
duntaxat virtutum officio, non fine:
alioqui fas esset operari ob fastum ina-
nem humanæ gloriæ, quomodo genti-
les operabantur; quod in eadem Episto-
la 99. ad Evodium S. P. jure meritoque
refellit. Hortamur vero ad morales
virtutes bene ac sapienter, cum non sint
intrinsicæ & secundum substantiam ma-
læ, licet non sint defectu intentionis
omnino bonæ: eamque intentionis de-
ficientiam nemo prudens hortatorio ser-
mone suadet. Ad quartum eadem est
adhibenda responsio; nam sensus quan-
doque consentaneus est rationi inferiori,
& comparate ad objectum operum
honestorum, at non rationi superiori,
& relate ad finem hujusmodi operum
sensibilia, imo & creata omnia exce-

dentem. Quippe multa cogitantem de-
primit terrena inhabitatio, ut habetur
Sap. ix. v. 15. id est, aggravat ne sur-
sum mens ascendat terrenis cupiditati-
bus implicata. Illud, quod postremo
loco positum est, probat opus non or-
dinatum ad pravum finem non esse in-
trinsicæ, positive, & quantum ad sub-
stantiam attinet vitiatum, & à radice
malæ cupiditatis erumpens, ut falso
opinatus est Bajus. Cæterum non pro-
bat esse bonum undequaque, etiam ex-
trinsicæ, & considerata omissione finis
debiti. Atque ex his constat quibus ar-
gumentis utraque sententia communi-
ta est.

Versatur inter utramque opinio no-
stra. Adhæremus priori, quatenus nul-
lam virtutem veram propriamque agno-
scit, quæ sistat in re creata, quoniam
virtus tendit in bonum melius; ut do-
cet Augustinus, & idea virtutis com-
monstrat: nulla autem creatura melior
est, quam sit mens rationalis. Nega-
mus tamen hominem, qui operatur ob
intimam, naturalem, & ingenitam ideam
honestatis, non agere bonum moraliter,
sed opus vicio labefactum: quoniam
vitium non est; nisi à voluntate facien-
di quod vetat summa illa & incommu-
tabilis lex veritatis. Dicimus hanc ve-
ritatis ideam, & legem incommutabi-
lem non esse in homine lapsa penitus de-
tritam, ideoque interdum exhibere ho-
minum menti opus peragendum licitum
atque honestum, neque ad hoc necessa-
riam esse gratiam Fidei, sive quod Deus
se manifestet tanquam auctorem super-
naturalium donorum. Concedimus vir-
tutes esse superbas & inflatas, si refe-
rantur ad seipsas, scilicet, si appetantur,
ut conferatur animo decor continentiae
ac probitatis, quoniam tunc humanæ
gloriæ deserviunt, & multum habent
inanitatis: sed nego referri ad se ipsas, si
fiant propter ingenitam rationem hone-
statis; quoniam hæc ratio, cum sit una,
summa, & immutabilis, ipse Deus est,
intime nobis præsens, non quidem ut
speciale objectum, sed ut universalis re-
gula veritatis. Dico opera hujusmodi
regulæ consentanea, etsi in Deum non
referantur explicite, quod necessarium
est ut ad aeternam vitam perducant, re-
ferri implicite; non quod intrinsicæ bo-
nitas honestorum operum se ipsa referat-
ur in summum bonum, id enim neces-
sarium & naturale est, non liberum, &
morale; sed quia intentione animi ope-
ra illa fiunt ob intimam legem honesta-
tis, quæ implicite est ipse Deus. Atque
hoc

20.
Declaratur
ulterius
propositio.

hoc arbitror sufficere ad opus bonum morale ordinis naturalis; quia ne sit vitii labes, sufficit uniformitas legis naturaliter nobis indita.

21.
In Ordine ad
praxin præ-
cipuè,

Hæc tamen cum speculative vera sint, præmissisque Augustinianæ doctrinæ præceptionibus perspicua satis: *præctice* loquendo affirmo nunquam hominem lapsum agere convertendo se ad illam intimam legem absque cupiditate & philantia, ideoque quodlibet opus bonum fieri ex speciali gratia. Quod probat S. Pater Augustinus lib. IV. contra Julianum cap. 3. scribens: *Nihil est in creaturis, quod attinet ad institutarum divinitus merita naturarum rationali mente præstantius. Unde fit consequens ut mens bona magis sibi placeat, magisque se ipsa delectet, quam quælibet alia creatura. Quam vero periculose, imo perniciose sibi placeat, cum per hoc tumescit typho, & morbo inflationis extollitur quamdiu non videt, sicut videbit in fine summum illud & immutabile bonum, in cuius comparatione se spernat, sibi que illius charitate vilescat, &c.* Igitur ut in praxi opus aliquod honestum sit, non debet à summa, & intima lege deflecti. At homo lapsus magis se delectat seipso, quam summo bono, si non ei sancta delectatio inspiretur; quoniam sine huius delectationis dono prævalet rationi concupiscentia: cuius desideriis non obedire, ut S. D. cap. 62. de Nat. & Gratia, & ubique commonet, absque

gratia Salvatoris non possumus. Igitur inharere legi honesta præcipienti ita, ut amore sui animus non tumescat, Gratiæ beneficium est, per quam motus concupiscentiæ reprimitur. Eodem pacto de turpi delectatione excitata à multiformi temporalium specierum imagine est differendum. Habitans enim lex in corpore nostro mortali, & mutabilis varietas hominem lapsum per carnales sensus diverberans, nisi succurrat gratia medicinalis, rapit voluntatem ac deprimit. Est ergo virtus animi *habitus* naturæ modo, atque rationi consentaneus. Ratio non est per peccatum extincta, & voluntas etiam velle & agere potest, quæ ad præsentem pertinent vitam. Veruntamen quod vis affectuum insit naturaliter rationabili animo, & pro iudicio voluntatis, cuius nutui serviunt, aut ad æterna, aut ad temporalia dirigantur, est sententia Juliani, quem ita S. Pater alloquitur: *Hæc ubi didiceris, nescio.* Speculative itaque postrema sententia probabilis est, *præctice* verissima est altera; quamquam nec ista videtur tanto rigore tenenda, ut vitiosum sit opus, quod non refertur explicite in Deum. Quæ si minus placeant, consulto præposui & exornavi Doctorum scita, ut illud hæc mea lucubratione faciem præferente tuearis, quod rationi magis videbitur consentaneum.

C A P U T IV.

Ostendit Gratiæ actualis necessitatem ad observanda præcepta Decalogi.

S U M M A R I U M.

1. Ad observanda præcepta cogimur quærere auxilium.	7. & 8. Obiectio adversariorum solvitur.
2. Falsa opinio aliquorum refutatur.	9. & 10. Obiectio ulterior declaratur.
3. Rejicitur alia quoque responsio.	11. Quid dicendum de sententia recentiorum.
4. Non possumus sine gratia Deum diligere super omnia.	12. Etiam amor Dei inchoatus ex Deo est.
5. Probatur propositio.	13. Quid sentiendum de homine in statu naturæ puræ.
6. Ac confirmatur ulterius.	14. Usque ad 25. solvuntur variæ objectiones.

E P I G R A M M A.

Non servit jussis Legis prudentia carnis,
Peccati stimulos nec superare potest.
Sed qua mens anceps patitur mala corporis ægri,
Quærere divinum cogimur auxilium.
Lex igitur facit, ut poscatur gratia Christi,
Ardua qua Legis jussa queant fieri;
Nec jam non valeant carnales vincere sensus,
Quos iustæ legis Conditor ipse juvat.

R. P. Berti Theol. Tom. III.

K k

PRO.